

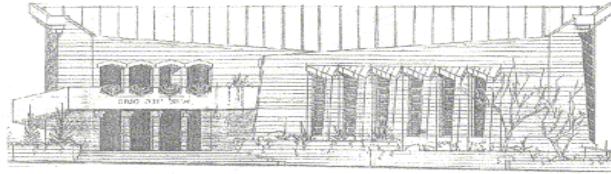
Ohel Yonah Menachem

Synagogue &
Community Center

Rabbi David Spektor

דוא"ל:

vaad@ohelyonah.com

אוהל יונה מנחם

בית כנסת
ומרכז קהילתי

הרב דוד ספקטור

אתר אינטרנט:

www.ohelyonah.com

דרשה שבת חזון תשס"ח מנין שני בנושא:

הַאֲבָכָה בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי

שבת שלום. הערב מתחיל צום תשעה באב. לפחות שלוש פעמים בתולדות עם ישראל נשאלה על תשעה באב שאלה גדולה ונוקבת: הַאֲבָכָה בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי? האם יש עוד טעם לבכות ולצום בחודש החמישי, בתשעה באב? בפעם הראשונה נשאלה שאלה זאת בתקופת בית שני, בפעם השנייה אחרי מלחמת עולם הראשונה, אחרי הצהרת בלפור ובפעם השלישית אחרי מלחמת ששת הימים. בפעם הראשונה שאלו אנשי בבל אחרי 68 שנה של גלות את זכריה הנביא בירושלים: הַאֲבָכָה בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי? (זכריה ז, ג). האם יש עוד טעם לבכות ולצום בחודש החמישי, בתשעה באב כאשר רבים מיהודי בבל כבר שבו ארצה ובונים את בית המקדש השני וכבר מקריבים חלק מהקרבות? ומה היא תשובתו (זכריה פרק ח, יט): כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וְלִשְׂמִיחָה וְלִמְעֻדִים טוֹבִים וְהָאֲמָת וְהַשְּׁלֹמֹם אֶהְיֶה. תשובת הנביא זכריה לא ברורה. מתי יהיה צום החמישי, תשעה באב לששון ולשמחה? עכשיו בזמן השאלה, בתחילת בית שני, כשהם עוד נמצאים תחת יד פרס או בעתיד כשהיה שלום, בבחינת "האמת והשלום אהבו"? הגמרא במסכת ראש השנה (יח:) משיבה לשאלה הזאת ואומרת: בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה". על איזה סוג של שלום כאן מדובר. נחלקו בזה רש"י והרמב"ן. רש"י מפרש: "שאיין יד הגויים תקיפה על ישראל". זאת אומרת עצמאות מדינית וצבאית. שלום כזה לא היה בתחילת בית שני כאשר יד פרס עדיין היתה תקיפה על ישראל ובארץ היה שלטון פרס של המלך דריוש. ולכן הצומות האלה לא הפכו אז לששון ושמחה. לעומת רש"י, הרמב"ן מפרש: "יש שלום - כשבית המקדש קיים". ולפי דברי הרמב"ן שהטור (תקנ) מביא אותם להלכה, בתקופת בית שני, כשבית המקדש היה קיים לא היו צריכים לצום בכל הצומות האלה שהם זכר לחורבן הבית. וכך מספר הרמב"ן בפירוש המשניות (ר"ה א, ג) ש"בבית שני לא היו מתעניין לא עשירי בטבת ולא שבעה עשר בתמוז (ולא בשלושה בתשרי, בצום גדליה)... [אבל כן] היו מתעניין בתשעה באב... מפני שהוכפלו בו צרות." פירוש הרמב"ן ששלום הוא שבית המקדש קיים, מתאים מאד לימינו. אמנם מאז הקמת מדינת ישראל יש עצמאות ו"איין יד הגויים תקיפה על ישראל" ואז לפי רש"י אין לצום בצומות אלו, אבל מפני שאין לנו בית מקדש היום, אז לפי הרמב"ן "אין שלום" ואנו חייבים לצום בכל הצומות האלה ולבכות הערב בחודש החמישי בתשעה באב. השאלה הַאֲבָכָה בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי שוב נשאלה שנית בשנת תר"פ (1921 למנינם) לרב קוק (מועדי הראיה עמ' תקמד) ע"י תושב יפו, הרב יעקב צבי זיסלמאן. הרב זיסלמאן, מחבר הספר "תפארת יעקב" גורש מיפו בתחילת מלחמת עולם הראשונה ואחרי הכיבוש הבריטי זכה לחזור לביתו. כאשר מונה יהודי, הרברט סמואל לנציב העליון על ארץ ישראל, הרגיש הרב זיסלמאן שכבר אין צורך לצום ולבכות בתשעה באב ופנה לרב קוק בשאלה הַאֲבָכָה בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי? השיב לו הרב קוק כפי שפירש הרמב"ן ופסק הטור: "במה שנוגע לצומות, עד אשר יכונן ה' את בית מקדשנו החרב לעינינו, אי אפשר לנו לבטל אותם." ועוד הוסיף: "הצומות יהפכו לששון ולשמחה... על ידי מה שלא נשכח את בית אלוקינו ואת אחינו... ונשתתף בצערם על ידי צומי תעניתנו." בפעם השלישית נשאלה השאלה הַאֲבָכָה בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי אחרי מלחמת ששת הימים לרבה של תל-אביב, הרב חיים דוד הלוי: "עתה, אחרי שזכינו לתקומת ישראל בארצו, וביחוד אחרי מלחמת ששת הימים, כששבנו אל ירושלים העתיקה, הר הבית ומקום המקדש, האם יש עוד טעם לצום תשעה באב?" ומשיב בספרו עשה לך רב (ח"א, ס' יג): "אחרי חורבן הבית השני חזרו ימי צום אלה לקדמותם. ופשוט שיש לצום בהם עד אשר נזכה לבנין בית המקדש השלישי, אף שזכינו ה' לימי ראשית צמיחת גאולתנו בעצמאות מדינית. אדרבא, דוקא עתה כשכבשנו את הר הבית ובכל זאת מנועים אנו להיכנס אל המקום הקדוש ולעבוד בו את עבודת הקודש... מה טעם לחשוב על ביטול הצום?" אנו רואים ששלוש פעמים בהיסטוריה כאשר נשאלה השאלה האבכה בצום החמישי, התשובה היתה: כן! ועם כל זה את חטאי אנכי מזכיר היום. מאז שעליתי ארצה קשה לי לפעמים לבכות בתשעה באב. לעומת זה כשהייתי ילד, הייתי בתשעה באב בכמה מקומות באירופה. שם באירופה אחרי השואה הרגשתי את החורבן היטב ולא היה לי קשה לי לבכות בצום החמישי בתשעה באב. כל זה השתנה כשבאתי לארץ. היו שנים שהייתי הולך בליל תשעה באב לכותל. זה מחזה אדיר כאשר אלפי היהודים מכל קצוות עולם מתיישבים ליד הכותל המערבי, מטרים ספורים מהר הבית שחרב. ליד אבני הכותל המשוחרר אתה מרגיש ממש את פעמי הגאולה. רק כאן הבנתי למה תשעה באב נוסף לתענית ויום של אבילות גם נקרא מועד, יום טוב, שלא אומרים בו תחנון והשבת לא אומרים צדקתך במנחה. כאן בארץ נגמר החורבן והתחלנו דף חדש של קיבוץ גלויות ובנין הארץ. זה לעומת אירופה, ששם לא נגמר החורבן, ההתבוללות והאנטישמיות. הערב, ליל תשעה באב יש על מה לבכות גם במדינת ישראל, אבל בעין אחת ובעין השנייה יש לשמוח ולצחוק כר' עקיבא בזמנו, כי בא מועד ומדינת ישראל למרות כל הקשיים היא גם ראשית צמיחת גאולתנו ואני תפילה שבמהרה צום החמישי כולו יהיה לששון ולשמחה לנו ולכל בית ישראל.